

Округли сто ПАРЛАМЕНТАРИЗАМ У ЦРНОЈ ГОРИ - ИСТОРИЈСКИ КОРИЈЕНИ И РАЗВОЈ, Подгорица, 16 - 17. октобра 1998.

У организацији Редакције Округлог стола Историјског института Црне Горе, у Подгорици је 16. и 17. октобра 1998. године одржан научни састанак на тему: "Парламентаризам у Црној Гори, историјски коријени и развој". Ријеч је о четвртом Округлом столу Историјског института, који у новој концепцији има форму научног скупа, са кога се поднијети реферати објављују у посебном зборнику радова.

Повод за одржавање овог Округлог стола била је књига др Новице Ракочевића, "Црногорска народна скупштина 1906-1914". Одабиром наведене књиге као теме за разговор организатори су жељели да одају признање научном дјелу др Новице Ракочевића и његовим напорима да допринесе објективном разумијевању историјске прошлости Црне Горе. Сем тога, иако је овај Округли сто посвећен др Новици Ракочевићу, и успомени на његов свијетао лик, намјера организатора је била да позвани учесници изнесу и своје стручне оцјене и критичке судове о књизи "Црногорска народна скупштина 1906-1914", њеној научној вриједности и мјесту у односу на досадашњу литературу у овој области. Пошто значај проблематике коју аутор у њој обрађује нема само историјску димензију, већ је актуелна и за разумијевање каснијих форми представничке демократије у Црној Гори, све до најновијег времена, учесницима је пружена могућност да говоре и о историјским претпоставкама настанка парламентаризма у Црној Гори, организационом моделу скупштинског система и његовој демократској вриједности, демократичности изборног механизма, мјесту црногорског парламентарног тијела у политичком систему земље, политичким странкама у Црној Гори, начину њиховог рада, нивоу политичке зрелости и односу према парламентарним странкама у другим политичким срединама, утемељености њихових програмских докумената на принципима модерне европске политичке мисли, страним виђењима свих ових процеса у Црној Гори итд.

Сва ова питања, груписана у опште цјелине, конституисала су концептуални предлог за разговор који као главне је садржао следеће теме: *Дјело др Новице Ракочевића и његов допринос изучености црно-*

џорске историје - посебно у парламентарном периоду; Историјски коријени настанка и развоја модерног скупштинског система у Црној Гори; Стварни домени парламентарног живота у демократизацији политичких односа и изградњи правног поретка у земљи; Страни извори о политичким приликама у Црној Гори у периоду 1905-1918.

Мада су циљеви организатора били амбициозно постављени, тако да се није ни могло очекивати да они у потпуности буду остварени, ипак је одзив позваних научника и садржај поднесених реферата у највећој мјери кореспондирао са пројектованим намјерама. Тако је академик Миомир Дашић дао цјеловит приказ *Животног дјела др Новице Ракочевића*, др Новак Ражнатовић је поднио реферат на тему *Дјело Новице Ракочевића, образац за истину о Црној Гори*, док је академик Владо Стругар говорио о *Завршејку владавине Књаза Николе према научној прици Новице Ракочевића*.

Питањима везаним за историјско изходште парламентарне идеје у Црној Гори били су посвећени реферати академика Милорада Екмећића (*Неославиизам као идејна претпоставка уставног поретка у Црној Гори*), др Чедомира Лучића (*О разлозима закашњелог увођења парламентаризма у друштвени живот Црне Горе*), проф. др Драгише Ђоковића (*Неки од узрока који су успоравали процес увођења и остваривања демократских институција /Устава и парламентаризма/ у политички живот Књажевине Црне Горе*) и др Радослава Распоповића (*Нормативни основи изборног механизма за Црногорску народну скупштину*).

Садржају парламентарног живота у Црној Гори у периоду од 1905 до 1918, спољњим и унутрашњим аспектима који су утицали на његов квалитет, посвећени су реферати академика Мијата Шуковића (*О мјерилима садржине, домени и значаја парламентаризма у Црној Гори 1906-1914*), проф. др Милисава Чизмовића (*Уставна правила и механизми помоћу којих је Никола I остваривао ајсолућну власт*), др Сенке Распоповић (*Закон о парохијском свештенству у Црногорској народној скупштини*), Славка Бурзановића (*Скупштинске расправе о раду италијанских акционарских друштва у Црној Гори*), др Бранислава Маровића (*Економска питања у раду Црногорске народне скупштине 1906-1914*), проф. др Михаила Војводића (*Свољнополитичке теме на засиједанјима народних скупштина Црне Горе и Србије 1906. године*), мр Саше Кнежевића (*Стварање Антанте и Црна Гора - рефлексије у јавности и Скупштини*), проф. др Драгољуба Живојиновића (*Савезници - Русија, Француска, Британија - и Црна Гора у јулској кризи 1914*), проф. др Богумила Храбака (*Подгоричка скупштина и држање њених посланика у Привременом народном предсјавништву*) и проф. др Гавра Перезића (*Паралеле између изборних система за Црногорску народну скупштину и Подгоричку скупштину са становишта правне науке*).

Иако су били најављени, на Округлом столу нијесу учествовали: др Љиљана Алексић - Пековић и мр Дубравка Стојановић. Тиме је, с обзиром на интересантност наслова њихових пријављених саопштења (*Парламентаризам у Црној Гори у виђењу француске и италијанске дипломатије; Између традиционалне културе и парламентарних*

институција Србије 1903-1914 - могући модели раних парламентаризама на Балкану) пропуштена прилика за још цјеловитије сагледавање основне теме скупа.

Ипак, према општој оцјени учесника, садржај поднијетих реферата и расправа која је о њима вођена испунили су научна очекивања организатора. Као и књига др Новице Ракочевића, када се објаве ови радови ће представљати добар прилог бољем разумијевању парламентарног живота у Црној Гори и процеса њеног преображаја у грађанску државу, односно бити незаобилазни у њиховом даљем изучавању.

Конституисање Народне скупштине представљало је крупан искорак у развоју државног организма Црне Горе, претварању њених поданика у активне политичке субјекте. Мада се око стварног утицаја народног представништва на аутократски начин владања краља Николе још увијек изричу различити судови, само увођење нових институционалних форми у традиционални политички живот земље представљало је значајну новину.

Ријеч је, дакле, о једном сложеном и историјски врло значајном процесу који још чека на цјеловитију научну обраду. Она подразумијева освјетљавање свих битних историјских околности, које су условиле увођење парламентарног система у Црној Гори, у равни социјалног, економског, политичког и културног миљеа у коме се он остваривао. То укључује и посматрање основних субјеката који су носили и одређивали садржај његовог рада - било на нивоу личности или политичких партија, као и боље познавање битних карактеристика основних форми институционалног организовања и облика утицаја на укупне друштвене токове у земљи. Такође комплексном упоредном анализом тек треба одговорити на питање правно-историјске зрелости Црногорске народне скупштине и вриједносних квалитета њеног институционалног механизма у односу на парламентарну праксу и начин рада представничких тијела оновремених, модерних, европских држава.

Због тога нове научне радове у овој области, било у форми ширих истраживачких пројеката или научних скупова, тек треба очекивати.

Послије завршетка Округлог стола учесници су посјетили манастире у Острогу и Дајбабама и Саборну цркву у Никшићу.

Др Радослав РАСПОПОВИЋ